

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Долгоносенка Владислава Віталійовича
«Психологічні складові прокрастинації особистості»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Долгоносенка В.В. присвячене актуальній проблемі сучасної психологічної науки – вивченню психологічних складових прокрастинації особистості. В умовах швидких соціально-економічних змін, інформаційного перевантаження, зростання вимог до особистої ефективності та саморегуляції проблема прокрастинації набуває особливої наукової й практичної значущості. Автор обґрунтовано розглядає прокрастинацію не лише як поведінкове відкладання діяльності, а як складний багатовимірний психологічний феномен, що формується під впливом когнітивних, мотиваційних, емоційно-регуляторних і поведінкових чинників.

Особливу актуальність роботі надає її спрямованість на дослідження психологічних механізмів прокрастинації в умовах сучасної соціальної нестабільності та невизначеності, коли проблема своєчасного виконання діяльності та ефективної саморегуляції набуває особливої ваги.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дослідження є логічною, послідовною та повністю відповідає поставленій меті й завданням.

Вступна частина. У вступі автор обґрунтовує актуальність теми, визначає об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, розкриває наукову новизну, практичне значення, методологічні засади роботи, а також подає інформацію щодо апробації результатів та публікацій за темою дисертації.

У першому розділі здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз феномену прокрастинації та провідних наукових підходів до його вивчення. Автором доведено, що прокрастинація є складним багатовимірним психологічним явищем, у структурі якого поєднуються когнітивні, мотиваційні, емоційно-регуляторні та поведінкові компоненти. На основі узагальнення сучасних теоретичних підходів уточнено зміст і структуру психологічних складових прокрастинації особистості, а також поглиблено наукові уявлення про її взаємозв'язок із тривожністю, мотиваційною сферою, часовою перспективою, перфекціонізмом і самоефективністю.

Другий розділ присвячено обґрунтуванню методологічних засад і розробленню організаційно-процедурної моделі емпіричного дослідження психологічних складових прокрастинації особистості. Автором сформовано комплексний психодіагностичний інструментарій, що охоплює стандартизовані методики дослідження прокрастинації та пов'язаних із нею психологічних чинників, зокрема тривожності, мотиваційної сфери, часової перспективи, перфекціонізму та самоефективності. Методологічну організацію дослідження побудовано на поєднанні психодіагностичного, типологічного та експериментального підходу, що забезпечило всебічне вивчення психологічних складових прокрастинації особистості.

У третьому розділі репрезентовано результати емпіричного дослідження, проведеного на вибірці з 220 здобувачів вищої освіти різних курсів і спеціальностей. Встановлено, що прокрастинація є поширеним явищем у студентському середовищі, а її найбільш типовим проявом виступає помірно виражене, проте достатньо стійке відтермінування діяльності, пов'язане з труднощами саморегуляції, недостатньою організованістю та порушенням навичок планування. Автором доведено, що провідними причинами особистісної схильності до відкладання завдань є знижений рівень зацікавленості, недооцінка власної готовності, страх відповідальності, орієнтація на зовнішнє соціальне схвалення та схильність до педантизму.

Важливим науковим здобутком роботи є встановлення статистично значущого зв'язку між прокрастиноюю та тривожністю, а також підтвердження того, що підвищений рівень прокрастиноюї супроводжується зниженням орієнтації на майбутнє, посиленням фаталістичного сприйняття теперішнього та фіксацією на негативному досвіді минулого. Особливий науковий інтерес становлять результати факторного аналізу, за допомогою якого у структурі прокрастиноюї виділено чотири латентні фактори: «часовий дисбаланс», «емоційно-тривожна вразливість», «мотиваційно-зовнішня орієнтація» та «перфекціоністична ригідність», які сукупно пояснюють 70,7 % загальної дисперсії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано структурно-функціональну модель психологічних складових прокрастиноюї особистості як інтегративного утворення, здійснено кластерну типологізацію прокрастиноюї поведінки студентів та розроблено, впроваджено й емпірично перевірено програму психокорекційного впливу, спрямовану на зниження рівня прокрастиноюї.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у діяльності практичних психологів закладів вищої освіти, психологічних служб, центрів студентської підтримки та консультування. Розроблена програма може бути впроваджена у практику психокорекційної та психопрофілактичної роботи зі студентською молоддю з метою зниження прокрастиноюї, підвищення рівня саморегуляції, внутрішньої мотивації та емоційної стійкості.

Відзначаючи високий рівень виконаного дослідження, вважаємо за доцільне висловити наступні зауваження та побажання:

1. У роботі використовується широке коло суміжних понять («прокрастиноюя», «зволікання», «відкладання», «уникнення»), проте їх чітке розмежування між собою розкрито недостатньо послідовно. Зокрема, доцільним було б чіткіше окреслити межу між прокрастиноюю як

дисфункціональним явищем і свідомим, раціональним відкладанням виконання завдань, що могло б стати корисним доповненням до першого розділу.

2. Емпірична база дослідження обмежена вибіркою з 220 здобувачів вищої освіти одного закладу (ОНУ імені І. І. Мечникова) з вираженою гендерною диспропорцією (близько 70% жінок і 30% чоловіків), що автором не обговорюється як можливе обмеження. У зв'язку з цим залишається відкритим питання, наскільки виокремлені психологічні типи прокрастинації («адаптивні реалісти», «унікальні тривожні», «мотиваційно аморфні») та встановлені кореляційні залежності є характерними для студентської молоді загалом, а не лише для вибірки конкретного ЗВО. Доцільно було б у тексті роботи окреслити межі генералізації отриманих результатів.

3. Огляд теоретичних підходів до прокрастинації (розділ 1) структуровано переважно за принципом послідовного перелічення позицій різних авторів («дослідник А вважає... дослідниця Б наголошує...»), що, хоча й засвідчує ґрунтовне опрацювання джерел, подекуди ускладнює виокремлення власної аналітичної позиції здобувача щодо співвідношення розглянутих підходів. Підсилення порівняльно-критичного компонента огляду (наприклад, у вигляді узагальнювальної таблиці підходів) покращило б структурованість розділу.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Долгоносенка Владислава Віталійовича на тему «Психологічні складові прокрастинації особистості» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обсягом проведеного дослідження, обґрунтованістю наукових положень і висновків та рівнем оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024), а її автор, Долгоносенко Владислав Віталійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та
соціальної психології
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Вікторія КУТЄПОВА-БРЕДУН

